ISSN -2583-147X(P), Vol.- 8, Issue No. IV, July 2022
Bastabatara Pariprakash Prachee
Peer Reviewed and Referred Research Journal

ବାଥୁଡ଼ି ସଂପ୍ରଦାୟର କାନ୍ଦଣା ଗୀତ

ଡକ୍ଟର ରାଜା କୁମାର ନାଏକ

ଲୋକଗୀତ ହେଉଛି ଲୋକ ସାହିତ୍ୟର ବଳିଷ୍ଠ ଉପାଦାନ । ଏହା କେଉଁ ଆବାହମାନ କାଳରୁ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇ ଆସୁଛି, ତାର ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା କଷ୍ଟଦାୟକ । ଲୋକଗୀତ ଲିଖିତ ସାହିତ୍ୟଠାରୁ ବହୁ ପୁରାତନ । ଲୋକଗୀତର ସ୍ରଷ୍ଟା ହେଉଚନ୍ତି ସାଧାରଣ ଜନତା । ସାଧାରଣ ଜନତା ପର୍ବପର୍ବାଣୀରେ, ଶୋକସମୟରେ, ଉତ୍ସବରେ, ଖେଳକୁଦରେ ଓ କାମଦାମ ସମୟରେ ଉତ୍ସାହ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ଏକକ ଭାବେ ବା ମିଳିତଭାବେ ଯେଉଁ ସବୁଗୀତ ମୁହେଁ ମୁହେଁ ରଚନା କରିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ରଚିତ ହେବା ଦିନଠୁଁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଖେ ମୁଖେ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇ ଆସୁଛି, ତାହା ଲୋକଗୀତ । ଲୋକଗୀତକୁ ବିଷୟ ବସ୍ତୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଛଅଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ । ଯଥା- କର୍ମ ମୂଳକ, ନୀତିନିୟମ ସଂପର୍କିତ, ଧର୍ମ ମୂଳକ, ବୁଦ୍ଧିମୂଳକ, ନାରୀ ଜୀବନୀମୂଳକ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗୀତ । ନାରୀ ଜୀବନୀମୂଳକ ଗୀତ ମଧ୍ୟରେ କାନ୍ଦଣାଗୀତ ଅନ୍ୟତମ ।

ଆଗକାଳରେ କାନ୍ଦଣା ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନ ରୂପେ ସ୍ୱୀକୃତି ଲାଭ କରିଥିଲା । ଝିଅ ସାଙ୍ଗସାଥି, ଜେଜେମା, ମାଆ, ଖୁଡ଼ି, ଭାଉଜଙ୍କ ଠାରୁ ଅବସର ସମୟରେ କାନ୍ଦଣା ଗୀତ ଶିଖୁଥିଲା । ତାକୁ ମନେରଖି ବିବାହ ସମୟରେ କାନ୍ଦିବା ଥିଲା ବିଧିବଦ୍ଧ ପରଂପରା । କାନ୍ଦଣା ଗୀତରେ ଶାଶୁଘରର କଷଣ, ନିର୍ଯ୍ୟାତନା, ଅସହାୟତା, ଗାଁ ସାଙ୍ଗସାଥି, ଆତ୍ମୀୟସ୍ୱଜନ ଠାରୁ ଦୂରେଇ ଯିବା କଥା ମନେପକାଇ ଝିଆ କାନ୍ଦିଥାଏ । ଏ ପ୍ରଥା ବାଥୁଡ଼ି ସଂପ୍ରଦାୟର ଜନମାନସଙ୍କ ନିକଟରେ ମଧ ପ୍ରକଟିତ ହୋଇଥାଏ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ବାଷଠି ପ୍ରକାରର ଜନଜାତି ସଂପ୍ରଦାୟର ଲୋକ ବସବାସ କରି ଆସୁଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାଥୁଡ଼ି ଜନଜାତି ଅନ୍ୟତମ । ଏହି ବାଥୁଡ଼ି ଜନଜାତି ମୟୂରଭଂଜ, କେନ୍ଦୁଝର ଓ ବାଲେଶ୍ୱର ନୀଳଗିରି ଅଞ୍ଚଳରେ ବସବାସ କରନ୍ତି । ଏହି ଜାତି ସଂସ୍କୃତି ସଂପନ୍ନ ଜାତି । ଜନ୍ମଠାରୁ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୟ ଖଣ୍ଡରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ରୀତିନୀତି ଅନୁସୃତ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ପାରଂପାରିକ ରୀତିରେ ତତ୍‌ଜନିତ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଲୋକଗୀତମାନ ଗାନ କରାଯାଇଥାଏ । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟତମ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ଗୀତ ହେଉଛି କାନ୍ଦଣା ଗୀତ । ଏହାର ଅନ୍ତସ୍ୱର କରୁଣ ରସାପ୍ଲୁତ । ଅନ୍ୟ ସଂପ୍ରଦାୟ ପରି ବାଥୁଡ଼ି ସଂପ୍ରଦାୟର ଲୋକମାନ ବିବାହ ସମୟରେ କେତେକ ବିଧିବିଧାନ ପାଳନ କରିଥାନ୍ତି । ଝିଅ ବିବାହ ବେଦୀରେ ଓ ବାପଘରୁ ଶାଶୁଘରକୁ ଯିବା ସମୟରେ ତାର ଅତୀତ ଜୀବନର ସମସ୍ତ କଥାକୁ ମନେପକାଇ କାନ୍ଦିଥାଏ । ମାଆଘରର ସ୍ନେହ, ଆଦର,ସାଙ୍ଗସାଥିଙ୍କର ପ୍ରେମ ଭଲପାଇବା, ଜନ୍ମମାଟିର ବାଟ-ଘାଟ, ତୋଟା-ମାଳ, ବାପା,ମାଆ, ଭାଇ,ଭାଉଜ, ମାମୁଁ-ମାଇଁ,ଆତ୍ମୀୟ ସ୍ୱଜନ,ଜ୍ଞାତି ସହୋଦର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପଛରେ ପକାଇ ଝିଅଟି ଚାଲିଯାଏ ଏକ ଅପରିଚିତ ପରିବେଶ, ଅଚିହ୍ନା ସ୍ୱାମୀ ଓ ଅଜଣା ଶାଶୁଘର ବଳୟ ମଧ୍ୟକୁ । ଏକ ଅଚିହ୍ନା ପରିବେଶ ଓ ଅଚିହ୍ନା ମଣିଷଙ୍କ ଭିତରେ ତାର ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନ କପରି କାଟିବ ସେଥିପାଇଁ ତା ହୃଦୟ କନ୍ଦରରୁ କୋହ ଉଠେ । ସେହି କାନ୍ଦଣା ଉପସ୍ଥିତ ଥିବା ସମସ୍ତ ଆତ୍ମୀୟସ୍ୱଜନଙ୍କୁ ଅଶ୍ରୁଳ କରିଦିଏ । କାନ୍ଦିବା ବେଳେ ସବୁକଥା ମନେପକାଇ ଯାହାସବୁ ବଖାଣି ଯାଏ, ସେସବୁ ରୂପ ନିଏ କାନ୍ଦଣା ଗୀତରେ ।

ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିରେ ଷୋଡ଼ଷ ସଂସ୍କାର ମଧ୍ୟରୁ ବିବାହ ଅନ୍ୟତମ । ବାଥୁଡ଼ି ସଂପ୍ରଦାୟରେ ଗୁଆଭଙ୍ଗା (ଲଗ୍ନଧରା ବା ଲଗ୍ନ ଧାର୍ଯ୍ୟ) ଠାରୁ ଝିଅର କାନ୍ଦଣା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ । ତା'ପରେ ଆସେ କନିଆ ମଗା, କୋଇଲି ବୁଡ, ବାହାଘର ଇତ୍ୟାଦିଠାରୁ ଝିଅ ବିଦାୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିବାହର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସୋପାନରେ ଝିଅ ନିଜର ଆତ୍ମୀୟ ସଜନଙ୍କ ନିକଟରେ କାନ୍ଦିଥାଏ । ଗେଲବସରରେ ବଢ଼ିଥିବା ଝିଅ ଯେଉଁ ମାଆ ଦଶମାସ-ଦଶଦିନ ଗର୍ଭରେ ଧାରଣ କରି ସ୍ନେହ ଆଦରରେ ଜନ୍ମଦେଇ ଏନ୍ତୁଡିଶାଳରୁ ବିବାହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୋଳେଇ କାଖେଇ ବଡ଼ କରିଥାଏ ତାକୁ ଛାଡି ଗଲାବେଳେ ଝିଅ ସେହି ସ୍ନେହମୟୀ ମାତାଙ୍କ ନିକଟରେ ନିଜର କୋହ ସମ୍ବରଣ କରି ନପାରି ରାହାଧରି କାନ୍ଦିଥାଏ । ତା କାନ୍ଦଣାରେ ରହିଥାଏ ମାଆ ଓ ଝିଅ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ନେହ ମମତାର ଚିତ୍ର । ବାଥୁଡ଼ି ସଂପ୍ରଦାୟର କାନ୍ଦଣା ଗୀତରେ ମଧ ମାଆ, ଝିଅର ଅନାବିଳ ସ୍ନେହ ମମତାର ଚିତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।

ମୁଁ ଖେଳୁଥିଲି ତମ କୋଳରେ ମୋ, ମାଅ
କେଉଟ ଜାଲରେ ମୀନ 'ଳିଲା ମୋ, ମାଅ
ଜଳ ଖେଳା ନୀଳା ତାର ସରିଲା ମୋ, ମାଅ
ପବନ ବଢଇ ବତାସ ହେଇ ମୋ, ମାଆ
ମୁଁ ବଢିଥିଲି ତୋ ସିନିହ ପାଇ ମୋ, ମାଅ
କୃଷ୍ଣ ମାୟାକଲେ ଗୋପୀଙ୍କ ପାଇଁ ମୋ, ମାଆ
ବାପା ମାୟା କଲେ ମୋହରି ପାଇଁ ମୋ, ମାଆ ।

ମା ନିକଟରେ ଝିଅ ନିଜର ଅନ୍ତର ବେଦନା ଜଣାଇ ସାରିଲା ପରେ ବାପାଙ୍କ ନିକଟରେ ନିଜର ଅନ୍ତର କଥା ଜଣାଇ କାନ୍ଦିଥାଏ । କାରଣ ବର୍ଷ ବର୍ଷର ସ୍ନେହ ମମତାକୁ ତୁଟାଇ ବାପଘର ଛାଡ଼ିବାର ଦୁଃଖ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପଟେ ଅଜଣା ଅଜ୍ଞାତ ପରିବାରକୁ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ଯିବାର ଭୟ ତା ହୃଦୟକୁ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରିଥାଏ । ତେଣୁ ସେ ବାପାଙ୍କ ନିକଟରେ ଅଭିମାନ କରି କାନ୍ଦିଥାଏ ।

ଯାହା ଘରେ ନାହିଁ ସଂଜ ବଇଠା ମୋ,ବାପା
ତା ଘରେ କଲ କି ଟୁଣ୍ଡ ଅଇଁଠା ମୋ, ବାପା
ଯା ଘରେ ନାହିଁ ବନ୍ଧା ପାହୁଳ ମୋ, ବାପା
ସେଇ ଘରେ ଯାଇ ବାଂଧିଲ ଯୁଳ ମୋ, ବାପା
ବାତା କାଛି ଦେଇ ରୁଅ ଖଂଜିବ ମୋ,ବାପା
ଝିଅ କାଢି ଦେଇ ବୋହୂ ଆଣିବ ମୋ, ବାପା
ନେଉଟିଆ ଶାଗ ତେଲରେ ଭଜା ମୋ ବାପା
ପାଇବ ତ ବୋହୂ ହାତର ମଜା ମୋ ବାପା ।

ବାପାଙ୍କ ନିକଟରେ ନିଜ ମନକଥା କାନ୍ଦଣା ଗୀତ ମାଧ୍ୟମରେ ଝିଅ ନିଜ ବାବକୁ ପ୍ରକାଶ କଲା ପରେ ସେ କାକାଙ୍କ ପାଖରେ ନିଜର ଅନ୍ତର ଦେଦନାକୁ ଜଣାଇଥାଏ । କାକାଙ୍କ ନିକଟରେ ନିଜର ଅନ୍ତର କଥା କହିବାକୁ ଯାଇ କହିଥାଏ ।

ଘର ଛାଆଣୀରେ ବାଉଁଶ ବତା ମୋ, କାକା
ତମ ଝିଅ ହେନେ ସିନା କାଟିତା ମୋ,କାକା
ଯେତେ ହେନେ ମୁଇଁ (ତମ) ଭାଇର ଝିଅ ମୋ କାକା
ଦାଣ୍ଡ ବାରି ଧୂଳି ଉଡେଇ ଦିଅ ମୋ, କାକା
ନାଲିଆ ରଙ୍ଗର 'ୁଲ ପଳାଶ ମୋ, କାକା
ଭାଇ ଝିଅ ବୋଲି ହୀନ ମଣୁଛ, ମୋ,କାକା
ତମ ଝିଅ ଯଦି ହୋଇଥାନ୍ତି ମୋ, କାକା
ଯାହା ଅଳି କଲେ ତାହା ନିଅନ୍ତି ମୋ, କାକା ।

ଏତତ୍ ବ୍ୟତୀତ ଝିଅକୁ ଧନୀ ଘର ଦେଖି ବିବାହ ଦେଉଥିବା ଚିତ୍ର ମଧ୍ୟ କାନ୍ଦଣାଗୀତରେ ପ୍ରକଟିତ ହୋଇଥାଏ । ଝିଅ କାକାଙ୍କ ନିକଟରୁ ବିଦାୟ ନେବା ସମୟରେ ସେ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ନିଜ ଭାବନାକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଯାଇ ନିଜ ଅନ୍ତରର କୋହକୁ କାନ୍ଦଣା ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ ।

ଚାଳରେ ଗେଞ୍ଜିଲି ଗଞ୍ଜେଇ ମଞ୍ଜି ମୋ, କାକା
ଧନୀ ଘର ବୋଲି ଦେଉଛ ଗେଞ୍ଜି ମୋ, କାକା
ଧନୀ ଯେତେ ବେଳେ ନିଧନ ହେବ ମୋ, କାକା
ସାତ ଅଇତଳେ କନ୍ଦାଇଥିବ ମୋ, କାକା
ସାତ ଅଇତଳେ କାନ୍ଦିବ ନାଇଁ ମୋ, କାକା
ଦେଖିବ ଜୀବନ ରଖିବି ନାଇଁ ମୋ, କାକା ।

ଝିଅ କାକାଙ୍କ ପାଖରୁ ଅଭିମାନ ଭରା ନିଜ ଅନ୍ତର ଆତ୍ମାର ଦୁଃଖ ବଖାଣିବା ପରେ ସେ ଖୁଡ଼ିଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଏ । କାରଣ ଖୁଡ଼ିଙ୍କ ପାଖରେ ଛୋଟରୁ ବଡ଼ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ସ୍ନେହ-ମମତା, ଅଳି-ଅର୍ଦ୍ଦଳି କରିଥାଏ, ତାକୁ ମନେ ପାକାଇ ଖୁଡ଼ିଙ୍କ ନିକଟରେ ନିଜ ହୃଦୟର ଭାବକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଯାଇ କାନ୍ଦିଥାଏ ।

ହାତୀ ଅଳିଦଳି କୁଞ୍ଜା ନଟାରେ ମୋ, ଖୁଡ଼ି
ମୁଇଁ ଅଳିଦଳି ତମ କୋଳରେ ମୋ, ଖୁଡ଼ି
ହାତୀ ପଳେଇନେ ନଟାଟା ଖାଲି ମୋ, ଖୁଡ଼ି
ମୁଇଁ ପଳେଇନେ କୋଠାଟା ଖାଲି ମୋ, ଖୁଡ଼ି
ହାତୀ ଅଳିଥିଲା ଖାଇବା ପାଇଁ ମୋ, ଖୁଡ଼ି
ମୋର ଅଳିଥିଲା ରହିବା ପାଇଁ ମୋ, ଖୁଡ଼ି
ଥାଳି 'ିଙ୍ଗିଦେନେ ନଇରେ ଯିବ ମୋ, ଖୁଡ଼ି
କାଲିଠୁ କୋଠାରେ କିଏ ଚାଲିବ ମୋ, ଖୁଡ଼ି
ଚାଲିନେ ଚାଲିବ ମୋଠାଣୁ ସାନ ମୋ, ଖୁଡ଼ି
ଆଉ କି ପାଇବି ତମ ସୁଆଗ ମୋ, ଖୁଡ଼ି ।

କେବଳ ଯେ ଝିଅ ଖୁଡ଼ିଙ୍କ ପାଖରେ ଅଳିଅର୍ଦ୍ଦଳି କରିଥାଏ ତା' ନୁହେଁ, ଖୁଡ଼ୀଙ୍କ ପଣତକାନି ଛୋଟରୁ ବଡ଼ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କିଭଳି ଆଶ୍ରୟ ଦେଇଥାଏ ତାକୁ ମନେପକାଇ ଖୁଡିଙ୍କ ପାଖରେ ପୁଣି କାନ୍ଦେ ।

ଶୁନୁଶୁନି ଶାଗ କାକର ବୋଳେ ମୋ, ଖୁଡ଼ୀ
ରଖିଥଲ କାନି ପଣତ ତଳେ ମୋ ଖୁଡ଼ୀ
ବଢାଇ ଥିଲ ରଙ୍ଗ ଡାଲାରେ ମୋ, ଖୁଡ଼ୀ
ଭସାଇ ଦେଲ କି ପୁଷ୍ପ ବେଳାରେ ମୋ ଖୁଡ଼ୀ ।

ଝିଅ କେବଳ ବାପା, ମାଆ, କାକା ଓ ଖୁଡ଼ୀଙ୍କ ପାଖରେ ନିଜର ମନର କଥାକୁ ପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ ତା ନୁହେଁ, ସେ ଭାଇ,ଭାଉଜଙ୍କ ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ମନରକଥାକୁ କାନ୍ଦଣା ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ ।ଭାଇଙ୍କ ନିକଟରେ ନିଜର ଅଳି କରିବାକୁ ଯାଇ ରାହା ଧରି କାନ୍ଦିପକାଏ ।

ଗଉଣୀ ଗଣଣୀ ଧାନ ଗଣଣୀ ମୋ, ଭାଇ
ମୁଁ ତୁମର ସାନ ଭଉଣୀ ମୋ,ଭାଇ
ଭଉଣୀ ଭାଇ ପାସେ କରଇ ଅଳି ମୋ, ଭାଇ

ଶାଶୁ ଶଶୁର ସ୍ୱାମୀ ଭଲ ନକଲେ ଆଣିବଯାଇ ମୋ,ଭାଇ
ତୁମ ଘରୁ ମୁହିଁ ହେଲି ପାଆରି ମୋ, ଭାଇ
ତୁମେ ହୀନ କଲେ ହେବି କାହାର ମୋ ଭାଇ ।

ଏଥିରୁ ସ୍ୱଷ୍ଟ ପ୍ରତୀୟମାନ ହୁଏ ଭାଇ ଭଉଣୀର ଅନାବିଳ ସଂପର୍କ କେତେ ନିବିଡ଼ । ଉଉଣୀକୁ ବିବାହ ଦେଲା ପରେ ଯଦି ଶାଶୁ, ଶଶୁର ସ୍ୱାମୀ ହୀନଚକ୍ଷୁରେ ବା (ଘୃଣା ଚକ୍ଷୁରେ) ଦେଖନ୍ତି ତେବେ ତାର ଏକ ମାତ୍ର ସାହା ଭରସା ଭାଇ । ତେଣୁ କାନ୍ଦଣା ମାଧ୍ୟମରେ ତାର ଦୁଃଖ, ଯନ୍ତ୍ରଣାର କଥା ପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ ।

ପୁନଶ୍ଚ ପରିଚିତ ପରିବେଶ ଓ ନିଜ ପରିବାରର ସ୍ନେହ ମମତାର ବନ୍ଧନକୁ ପଛରେ ପକାଇ ଅନ୍ୟତ୍ର ଜୀବନ ଜୀଇଁବା ପାଇଁ ଝିଅ ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରେ । ତଥାପି ଭାଗ୍ୟକୁ ଆଦରି ନେଇ ତାକୁ ଶାଶୁ ଘରକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼େ । ବାପଘର ଛାଡ଼ି ଶାଶୁ ଘରକୁ ବିଦାୟ ନେବା ସମୟରେ ସେ ନିଜ ଭାଉଜ ଉପରେ କରିଥିବା ଅନ୍ୟାୟ, ଅତ୍ୟାଚାର କଥାକୁ ମନେପକାଇ ଭାଉଜଙ୍କ ନିକଟରେ କ୍ଷମାମାଗେ । କାରଣ ବାପ ଘରେ ଝିଅର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ବୋହୂଠାରୁ ଅଧିକ ତେଣୁ ଭାଉଜ ନିକଟରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଗଲା ବେଳେ ସେ ଅଳି କରିବସେ ।

ଚାଳରେ ଗୋଞ୍ଜିଲି ଦଲଦୀ ଗୁଣ୍ଡା ମୋ, ଭାଉଜ
ଅଢେଇ ଦିନ ଲାଗି ମୁହିଁ ଉସୁଣ୍ଡା ମୋ, ଭାଉଜ
ମୁହଁ ଉସୁଣ୍ଡା କରିବ ନାହିଁ ମୋ, ଭାଉଜ
ଭଗାରୀ ନଣନ୍ଦ ରହିବ ନାଇଁ ମୋ,ଭାଉଜ
ଗରିଆରେ ପାଣି ଢଳାଉଥିଲି ମୋ, ଭାଉଜ
ତୁମ ସୁନା ଝିଅ ଖେଳାଉ ଥିଲି, ମୋ ଭାଉଜ
ଭଗାରୀ ନଣନ୍ଦ ବାହାରି ଗଲା, ମୋ ଭାଉଜ ।

ଏଥିରୁ ଭାଉଜ ନଣନ୍ଦର ସଂପର୍କ ଏବଂ ଭାଉଜ ପ୍ରତି କରିଥିବା ଭୁଲ ପାଇଁ ସେ ଅନୁତାପ କରୁଥିବା ଚିତ୍ର ପ୍ରକଟିତ ହୋଇଥାଏ ।

ଝିଅ ବିଦାୟ ନେବା ସମୟରେ ନିଜ ବଡ଼ନାନୀ ବା ବଡ଼ ଭଉଣୀଙ୍କ ନିକଟରେ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ରାଗରୁଷା, ସ୍ନେହ-ମମତା ଓ ଭଲ ପାଇବା କଥାକୁ ମନେ ପକାଇ ସେ ବଡ଼ ଭଉଣୀ ବା ନାନୀ ନିକଟରେ ନିଜର ଅନ୍ତର କଥା କାନ୍ଦଣା ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ । କାରଣ ଥରେ ବାପଘରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଚାଲିଗଲା ପରେ ସେ କହା ସହିତ ନିଜର ପୂର୍ବ ରାଗରୁଷାକୁ କହିବ ତେଣୁ ବିଦାୟ ନେବା ପୂର୍ବରୁ ନିଜ ମନକଥା ପ୍ରକାଶ କରିଦେଇ ଯାଇଥାଏ ।

ଅଦାଳ ନିପିଲି ନାଲି ଲୁଣ୍ଡାରେ, ମୋ ନାନୀ
କଳି ନାଗୁ ଥିଲେ କେତେ ପରକାରେ, ମୋ ନାନୀ
ଯେ କଳି ନାଗିଛୁ ମନରେ ଅଛି, ମୋ ନାନୀ
ତାକୁ କି ପାରିବି କେଭେ ମୁରୁଛି, ମୋ ନାନୀ ।

ସାଧାରଣତଃ ବାଥୁଡ଼ି ସଂପ୍ରଦାୟରେ ଜେଜେବାପାଙ୍କୁ ଦାଦା ଓ ଜେଜେମାଙ୍କୁ ନାନା କହିଥାନ୍ତି । ଦାଦା, ନାନା ଓ ନାତୁଣୀର ସଂପର୍କ ଅନାବିଳ । ଦାଦା,ନାନା ଓ ନାତୁଣୀ ଅବସର ସମୟରେ ସଦାସର୍ବଦା ଥଟ୍ଟାମଜା ଓ ଗେଲ୍ହ ବସରରେ ସମୟ ଅତିବାହିତ କରିଥାନ୍ତି । ଝିଅ ଦାଦା ଓ ନାନାଙ୍କ ପାଖରୁ ବିଦାୟ ନେଲା ବେଳେ ସେହି ପୂର୍ବ ସ୍ମୃତିକୁ ମନେପକାଇ ତା ଆଖିରୁ ଲୋତକ ଝରି ଯାଇଥାଏ । ପୂର୍ବ କଥାକୁ ମନେ ପକାଇ ଝିଅ ନନା ପାଖରେ ଅଳି କରି ବସେ ।

ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି ଗଲା ପାଚିଲା ବେଲ, ମୋ ନାନା
ତୁମ ସାଥେ ମୋର ଘଡ଼ିଏ ଗେଲ, ମୋ ନାନା
ତୁମ ସାଥେ ଗେଲ ଖୁସି ସରିତ ଗଲା, ମୋ ନାନା
ତୁମ ଗେଲ୍ହା ନାତୁଣୀ ବାହାରି ଗଲା, ମୋ ନାନା ।

ନାନା ନିକଟରେ ନିଜର ପୂର୍ବ ସ୍ମୃତିକୁ ମନେପକାଇ ଝିଅ କାନ୍ଦିଲା ପରେ ସେ ଚାଲି ଆସିଥାଏ ନିଜ ଅତି ଆପଣାର ଅଳି ଅର୍ଦ୍ଧଳୀ, ଭଲମନ୍ଦ ବୁଝୁଥିବା ଦାଦାଙ୍କ ପାଖକୁ । ଉଭୟ ଉଭୟଙ୍କୁ ଅନାବିଳ ଭଲପାଉଥିବା ଚିତ୍ର କାନ୍ଦଣା ଗୀତ ମାଧ୍ୟମରେ ଝିଅ ପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ ।

ବାଡ଼ି ପଛ ଆଡେ କୁଡ଼ିଲି ଅଦା, ମୋ ଦାଦା
ନାତୁଣୀ ବୋଲି କରୁଥିଲ ଶରଦା, ମୋ ଦାଦା
ଦାଦା ବୋଲି ଆଉ କିଏ ଡାକିବ, ମୋ ଦାଦା
ନାତୁଣୀ ଦାଦା ବୋଲି ହାଦୁରୀ ହେବ, ମୋ ଦାଦା ।

ଦାଦା,ନାନା ପାଖରେ ଝିଅ ଯେଭଳି ନିଜର ମନର ବ୍ୟଥ୍ୟାକୁ ପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ ଠିକ୍ ସେହି ଭଳି ଅଜା ଆଈଙ୍କ ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ମନର ବ୍ୟଥ୍ୟାକୁ କାନ୍ଦଣା ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ ।

ବାଡ଼ିରେ ମାଡ଼ିଛି କାକୁଡି ନଟା, ମୋ ଆଇ
କରୁଥିଲ ମୋତେ ସ୍ନେହ ମମତା, ମୋ ଆଇ
ତୁମ ସ୍ନେହ ମମତା ଭୁଲି ପାରିବି ନାହିଁ, ମୋ ଆଇ
ସାପ ଛାଡେ ନାହିଁ ପଥର ଘରକୁ, ମୋ ଆଇ
ମନ ଛାଡେ ନାହିଁ ତୁମପାଖରୁ, ମୋ ଆଇ ।

ଏଥିରେ ଆଇର ନାତୁଣୀ ପ୍ରତି ରହିଥିବା ଭଲପାଇବା, ସ୍ନେହ-ମମତା କଥା ପ୍ରକଟିତ ହୋଇଛି । ବିଦାୟ କାଳରେ ସେ ଅଜାଙ୍କୁ ଦେଖିଲା ମାତ୍ରେ ସେ ଭୋ ଭୋ ହୋଇ କାନ୍ଦିଉଠେ । କାରଣ ଅଜା ନାତୁଣୀର ଥଟ୍ଟାମଜା ତା ହୃଦୟରେ ଜମାଟ ବାନ୍ଧି ରହିଥାଏ । ସେହି ସ୍ମୃତି ଅଜାକୁ ଦେଖି ପୁଣି ଚେଇଁ ଉଠେ, ତେଣୁ ପଛକଥାକୁ ମନେ ପକାଇ କାନ୍ଦିଥାଏ ।

ବାଡି ପଛପଟେ ନଗାଲି ମଲ୍ଲି, ମୋ ଅଜା
ଡାକି ଦେଉଥିଲ ନାତୁଣୀ ବୋଲି, ମୋ ଅଜା
ଅଜା ପାସେ ନାତୁଣୀ କରଇ ଅଳି, ମୋ ଅଜା
ତୁମ ହସଖୁସି ପାରୁନି ଭୁଲି, ମୋ ଅଜା ।

ଝିଅ ଛୋଟରୁ ବଡ଼ ହୋଇଥାଏ ନିଜ ଗ୍ରାମରେ । ଗ୍ରାମର ମଉସା,ମାଉସୀ ଓ ପୀଉସୀଙ୍କ ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ନିଜ ଅନ୍ତରର ଭାବାନାକୁ ପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ । ଏତେ ଦିନର ସ୍ନେହ ମମତାର ବନ୍ଧନକୁ ଛିନ୍ନ କରି ଅପରିଚିତ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ସମୟରେ ତା ହୃଦୟର ଦୁଖଃ ଦ୍ୱିଗୁଣିତ ହୋଇ ଉଠେ । ତେଣୁ ବିଦାୟ ସମୟରେ ଗାଁର ମାଆ ମାଉସୀଙ୍କ ପାଖରୁ ଭବିଷ୍ୟତର ଆଶୀର୍ବାଦ କାମନା କରି କାନ୍ଦି ଉଠେ ।

ଘରୁ ବାହାରିନେ ବାଜିବ ରୁଅ, ମୋ ମାଆ ମାଉସୀ
ଆଜି ଠୁ ଯାଉଛି ତମ ବଡ଼ ଝିଅ, ମୋ ମାଆ ମାଉସୀ
କେତେ ଗେହ୍ଲା କରିଥିଲ ବଢେଇ, ମୋ ମାଆ ମାଉସୀ
ଅଇନ କୁଳକୁ ଦେଲ ପଠେଇ, ମୋ ମାଆ ମାଉସୀ
ସାନ ଝିଅ ତମ ଚମ୍ପା କେଶରୀ, ମୋ ମାଆ ମାଉସୀ
ତାକୁ ଦେଖି ମନେ ଦେବ ପାସୋରୀ, ମୋ ମାଆ ମାଉସୀ
ପୁରୁବ ସିନିହ ଟିକକ ଥାଉ, ମୋ ମାଆ ମାଉସୀ
ଏହି ଆଶୀର୍ବାଦ ମା ମାଗୁଛି ମୁହିଁ, ମୋ ମାଆ ମାଉସୀ ।

ଅନେକ ଦିନର ସାଙ୍ଗ ସାଥୀ ଯାହା ସହିତ ସାରା ଅତୀତଟା ହସି-ଖେଳି, ନାଚି-କୁଦି ଆସିଛି, ଆଜି ସେଇ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ସାଙ୍ଗସାଥୀମାନଙ୍କଠାରୁ ଦୂରେଇ ଯାଉଛି । ସାଙ୍ଗ ସାଥୀଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଯିବାର ଯନ୍ତ୍ରଣା ହୃଦୟକୁ ବ୍ୟଥିତ କରୁଛି । ନିଜ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ସାଙ୍ଗସାଥିଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଯାଉଥିବାରୁ ଅଭିମାନରେ କାନ୍ଦି ଉଠିଛି ତା ହୃଦୟ ।

ନଈ କୂଳେ କୂଳେ ପିତା ବେଲେଇ, ମୋ ସାଙ୍ଗ
କେତେ ହସ ଖେଳ ହେଉ ଥିଲେଇ, ମୋ ସାଙ୍ଗ
ତୁମ ହସ ଖେଳ ପୁରି ରହିଛି, ମୋ ସାଙ୍ଗ
ମୋ ହସ ଖେଳ ସରିଯାଉଛି, ମୋ ସାଙ୍ଗ ।

ଏହାଛଡା ସାଙ୍ଗସାଥି ଗହଣରେ ପୂର୍ବର ରାଗ-ରୁଷା,କଳି-ଗୋଳ, ଯାନି-ଯାତ୍ରା,ନାଚ-ଗୀତ ଦେଖିଯିବା ସମୟରେ ଯଦି କିଛି ଭୁଲ କରିଥାଏ, ବିଦାୟ ନେବା ପୂର୍ବରୁ ସାଙ୍ଗସାଥିଙ୍କ ପାଖରେ କାନ୍ଦଣା ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ ।

ସରିଗଲା ମୋର ତମ ସାଙ୍ଗ ମେଳ, ମୋ ସାଙ୍ଗ
କରୁଥିଲେ କେତେ କଳିତ କରାଳ, ମୋ ସାଙ୍ଗ
ରଜ ଦୋଳିଗୀତ ଯାନି ଯାତରା, ମୋ ସାଙ୍ଗ
ଚାଙ୍ଗୁ ନାଚରେ ସେ ନୃତ୍ୟ ପସରା, ମୋ ସାଙ୍ଗ
ସେ ବେଳରେ ଯଦି କିଛି ଭୁଲ କରିଛି, ମୋ ସାଙ୍ଗ
ସବୁ ଦେବ ସାଙ୍ଗ ମନରୁ ପୋଛି, ମୋ ସାଙ୍ଗ ।

ଏହା ବ୍ୟତୀତ ବହୁ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ସାଇପୋଡିଶା, ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଓ ଆତ୍ମୀୟ ସଜନଙ୍କ ନିକଟରେ ଝିଅଟି ବିଦାୟ ସମୟରେ ଯେଉଳି କାନ୍ଦିଥାଏ,ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖଦାୟକ ଓ ଲୋତକ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ । ଶେଷରେ ଏତିକି କୁହାଯାଇପାରେ ଉପଯୁକ୍ତ କାନ୍ଦଣା ଗୀତ ମାଧ୍ୟମରେ ବାଥୁଡ଼ି ସଂପ୍ରଦାୟର ବହୁ ଅକୁହା କଥା ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ସମୟ ଥିଲା ବାଥୁଡ଼ି ସଂପ୍ରଦାୟର କାନ୍ଦଣାଗୀତ ଏକ ସୁଦୃଢ ପରଂପରା ଥିଲା ତାହା ଏବେ ମଧ୍ୟ ଲୁପ୍ତ ନହୋଇ ବଂଚି ରହିଛି । ମାତ୍ର କାନ୍ଦଣାଗୀତର ସ୍ୱରୂପ ଟିକକ ବଦଳି ଯାଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଗାଁଉଲି ଜୀବନ ବା ପଲ୍ଲୀଜୀବନ ଆଧୁନିକ ସହରୀ ଜୀବନରୁ ମୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ଆଧୁନିକ ଗାଁଉଲୀ ଝିଅ ବର୍ତ୍ତମାନ ପୂର୍ବପରି ଆଉ କାନ୍ଦଣା ଶିଖୁ ନାହିଁ, ଶିଖିଲେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ବିବାହ ସମୟରେ ରାହା ଧରି ବୋଲୁ ନାହିଁ । ବାଥୁଡି ସଂପ୍ରଦାୟର ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ଝିଅଗଣ ବିହାହ ସମୟରେ କାନ୍ଦିବାକୁ ପୁରୁଣାକାଳିଆ ପରଂପରା ମନେ କରୁଛନ୍ତି । ତଥାପି ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ବାଥୁଡି ସଂପ୍ରଦାୟରେ କାନ୍ଦଣା ଗୀତ ବଂଚି ରହିଛି ।

ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ :

୧- ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ(ସଂ), ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଓ ଆଦିବାସୀ ସାହିତ୍ୟ, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ ୨୦୦୪ ।

୨- ନାୟକ ଶରତ ଚନ୍ଦ୍ର, ମୟୂରଭଂଜ ସଂସ୍କୃତିରେ ବାଥୁଡି ଜନଜାତି, ମେଘାସନୀ ପ୍ରକାଶନୀ, ବାରିପଦା, ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ ୨୦୧୯ ।

୩- ପସାୟତ ଚିତ୍ରସେନ, ଆଦିବାସୀ ମୌଖିକ ସାହିତ୍ୟ ପରଂପରା, (ସଂ) ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ ୨୦୧୬ ।

୪- ରାଜକିଶୋର ନାୟକ, ଶରତ ଚନ୍ଦ୍ର ନାଏକ , ବାଥୁଡି ଜାତିର ଅଜ୍ଞାତ ଅଧ୍ୟାୟ, ବାଥୁଡି ସାଂସ୍କୃତିକ ସମାଜ, କେନ୍ଦୁଝର ।

୫- ରବିନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ସେନାପତି, ଓଡ଼ିଶାର ଆଦିବାସୀ, ବିଦ୍ୟାଭାରତୀ, କଟକ, ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ, ୨୦୦୬ ।

ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ପ୍ରଫେସର,
ରେଭେନ୍ସା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, କଟକ-୩